

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВАTHEORETICAL ASPECTS TO FORMATION
OF FINANCIAL STABILITY THE ENTERPRISE

У статті проаналізовано методологію аналізу фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах, в тому числі виявлено сутність фінансової стійкості підприємств, надана кількісна оцінка та визначено типи фінансової стійкості. На базі ПАТ «Завод Палмаш» здійснено оцінку фінансової стійкості підприємства з використанням коефіцієнтного та агрегатного підходів, виявлено чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства, а також проаналізовано платоспроможність та ліквідність підприємства, запропоновано шляхи підвищення фінансової стійкості ПАТ «Завод Палмаш».

Ключові слова: фінансова стійкість, управління, підприємство, чинники, коефіцієнти, аналіз, оцінка.

В статье проанализирована методология анализа финансовой устойчивости предприятий в современных условиях, в том числе выявлено сущность финансовой устойчивости предприятий, предоставленная количественная оценка и определены типы финансовой устойчивости. На базе ОАО «Завод Палмаш» осуществлена оценка финансовой устойчивости

предприятия с использованием коэффициентного и агрегатного подходов, выявлены факторы, влияющие на финансовую устойчивость предприятия, а также проанализированы платежеспособность и ликвидность предприятия, предложены пути повышения финансовой устойчивости ОАО «Завод Палмаш».

Ключевые слова: финансовая устойчивость, управление, предприятие, факторы, коэффициенты, анализ, оценка

The article analyzes the methodology of the analysis of financial stability of enterprises in modern conditions, including the essence of financial stability of enterprises, the quantitative estimation and types of financial stability are determined. On the basis of PJSC Palmash Plant, an assessment of the financial sustainability of the company using coefficient and aggregate approaches was made, factors influencing the financial stability of the enterprise were identified, as well as solvency and liquidity of the enterprise were analyzed, ways of increasing the financial stability of PJSC Palmash Plant were proposed.

Key words: financial stability, management, enterprise, factors, coefficients, analysis, estimation.

УДК 336.64

Другова О.С.к.е.н., доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
та фінансівНаціональний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»**Фень В.А.**

магістр

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Постановка проблеми. У ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування підприємств значною мірою залежить від рівня стійкості їх фінансового стану. Тільки за цієї умови підприємство зможе генерувати чинники позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування в теперішній час і зростання виробничого потенціалу в майбутньому. Тому на нинішньому етапі ринкових реформ забезпечення фінансової стійкості підприємств є одним із пріоритетних завдань. У цих умовах актуальності набувають дослідження теоретико-методологічних та організаційно-методичних питань забезпечення фінансової стійкості економічних суб'єктів, розробка системи аналітичних засобів та інструментів її оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій
Авторами, які досліджували проблеми фінансової стійкості та стабільності є такі вчені, як Артеменко В.Г., Білик М.Д., Грачева А.В., Зятковський І.В., Котляр М.Л., Райзберг Б.А., С.І. Самігіна, Седьогова Р.З., Столяренко Л.Д., Бутинець Ф.Ф., Дем'яненко М.Я., Кірейцев Г.Г., Лінник В.Г., Моссаковський В.Б., Саблук П.Т., Сук Л.К., Алексійчук В.М., Крейніна М.Н. та інші. Вони розробили ряд

методологій аналізу фінансової стійкості підприємства та комплексного аналізу фінансового стану підприємства в сучасних умовах господарювання.

Формування цілей статті. Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значимих напрямів фінансового менеджменту. Безперечно, управління фінансовою стійкістю підприємства органічно входить до системи управління доходами та витратами, рухом активів, капіталу та грошових потоків, управління структурою капіталу та іншими аспектами його діяльності [1]. Метою статті є дослідження економічної сутності та методичних основ формування фінансової стійкості підприємств та визначення напрямів її забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Ринкова система господарювання обумовлює зміну форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від удосконалення методів управління їх діяльністю. Це стосується одного з найбільш складних, пріоритетних напрямків діяльності – фінансової сфери. Від її стану, як і від умілого використання

фінансових інструментів, в значній мірі залежить успішне функціонування кожного суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку. Отже, за будь-яких умов, управління підприємством повинно бути ефективним, тобто забезпечувати йому конкурентоспроможність на ринку та інвестиційну привабливість, одним із елементів якої є фінансова стійкість [1].

У сучасних визначеннях сутність поняття «фінансова стійкість» пов'язується, в основному, зі станом і структурою активів і пасивів, які впливають із традиційного трактування фінансів підприємств як системи економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових ресурсів підприємства. Однак, економічна природа фінансів підприємств значно глибша. Вони є «відносно самостійною сферою системи фінансів держави, що охоплює широке коло грошових відносин, пов'язаних із формуванням і використанням капіталу, доходів, грошових фондів у процесі кругообігу їх коштів і виражених у вигляді різних грошових потоків» [2, с. 37–43].

У теперішній час традиційна система грошових (фінансових) відносин значно змінилась. Спектр фінансових відносин, які впливають із реалій сьогодення і впливають на грошові потоки формування і використання фінансових ресурсів підприємств, значно розширився. Підприємство вступає у фінансові відносини з інвесторами (акціонерами, учасниками, власниками); з постачальниками і покупцями з приводу форм, способів і строків розрахунків, а також способів забезпечення виконання зобов'язань (сплата неустойки, передача застави); з фінансовими (кредитними) інститутами та іншими підприємствами з приводу залучення і розміщення вільних грошових коштів (одержання і погашення кредитів, страхових платежів і страхових відшкодувань, платежів у недержавні пенсійні фонди); з державою – при сплаті податків і зборів у бюджетну систему і відрахувань у позабюджетні фонди; з державою – при фінансуванні з бюджету на цілі, передбачені чинним законодавством. Фінансова стійкість є віддзеркаленням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції. Іншими словами, фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [3, с. 77–83]; «такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів,

ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва. Фінансова стійкість – це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, що відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. Термін «стабільність» відносно характеристики фінансового стану підприємств є «ознакою сталості (постійності) руху як динамічного процесу, що має певну швидкість, темп. Стійкість фінансового стану забезпечується всією виробничо-господарською діяльністю підприємства. Тому в цьому понятті відображається не тільки стан фінансових ресурсів, а й ефективність їх використання.

В економічній літературі пропонується різноманітні коефіцієнти оцінки фінансової стійкості як показника фінансового стану підприємства. Найчастіше як показники фінансової стійкості називаються платоспроможність, ліквідність, фінансова незалежність (автономія). М.Д. Білик рекомендує оцінювати фінансову стійкість підприємства за такими сімома показниками: фінансова автономія, фінансова залежність, фінансовий ризик, маневреність власного капіталу, структура покриття довгострокових вкладень, довгострокове залучення коштів, фінансова незалежність капіталізованих джерел [4, с. 55–63]. Г. Ілясов для оцінки фінансової стійкості підприємства пропонує використовувати два показники:

- 1) відношення власного капіталу до всіх пасивів;
- 2) відношення власного капіталу до позиченого капіталу.

Значна кількість показників, які застосовуються для оцінки фінансової стійкості і фінансового стану позбавляють системності і упорядкованості процедури діагностики фінансового стану підприємства і встановлення причин його погіршення.

Вибрані показники не завжди достатньо повно характеризують фінансовий стан підприємства, що перешкоджає виявленню істинних причин нестійкого фінансового стану підприємства і прийняттю адекватних управлінських рішень.

Діяльність підприємств являє собою комплекс взаємозв'язаних господарських процесів, залежних від багато чисельних чинників. Якщо який-небудь чинник випадає з ланцюга розгляду, то оцінка впливу інших врахованих чинників, а також виводи ризикують виявитися невірними. Але не тільки виводи можуть виявитися невірними, але і під питанням може стояти подальша діяльність організації. Зокрема, якщо познайомитися із статистикою по числу збанкрутілих підприємств, можна зрозуміти, наскільки правильно ведуть свій бізнес ті або інші підприємства. Дуже важливо сказати і про те, що ті організації, які прораховують майже всі свої кроки, мають досить непогані

результати. Цей факт можна спостерігати по темпах зростання виробництва.

Враховуючи, що підприємство є одночасно і суб'єктом, і об'єктом відносин в ринковій економіці, а також те, що воно володіє різними можливостями впливати на динаміку різних чинників, найбільш важливим представляється ділення їх на внутрішні і зовнішні. Перші безпосередньо залежать від організації роботи самого підприємства; другі є зовнішніми по відношенню до нього, їх зміни майже або зовсім не підвладні волі підприємства. Цим поділом і слід керуватися, моделюючи виробничо-господарську діяльність і намагаючись управляти фінансовою стійкістю, здійснюючи комплексний пошук резервної в цілях підвищення ефективності виробництва [5, с. 59–61].

Залежно від ступеня їх значущості виділяють чинники I рівня (базові), II рівня (похідні) та III рівня (деталізуючі). Розглянемо їх в таблиці 1.

Таблиця 1

Чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Рівень	Характеристика
I	Вони є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників До чинників I рівня відносять: 1. Фазу економічного розвитку системи. 2. Стадію життєвого циклу підприємства.
II	Вони є результатом дії основоположних (базових) чинників. До складу чинників II рівня (похідних) належать: 1. Середній рівень доходів населення. 2. Демографічна ситуація. 3. Соціальна політика держави. 4. Податкова політика держави. 5. Грошово-кредитна політика. 6. Амортизаційна політика. 7. Загальний рівень стабільності. 8. Стратегія управління обсягами діяльності. 9. Стратегія управління активами. 10. Стратегія управління капіталом. 11. Стратегія управління грошовими потоками. Чинники II рівня бувають як зовнішніми, так і внутрішніми. Зовнішні чинники — це такі, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо). До внутрішніх похідних чинників II рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом.
III	Вони є деталізуючими. До чинників III рівня (деталізуючих) відносять: 1. Рівень конкуренції. 2. Рівень інфляції. 3. Склад та структуру активів. 4. Стратегію управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом. 5. Стратегію управління ризиком.

Формування та оцінку фінансової стійкості продемонструємо на прикладі вітчизняного підприємства машинобудування ПАТ «Завод Палмаш». Публічне акціонерне товариство «Завод автоматичних ліній і машин» засновано відповідно до наказу № 12/22-АО від 03 серпня 1995 р. Регіонального відділення фонду державного майна України по Дніпропетровській області, м. Дніпропетровськ «Про перетворення державного Павлоградського заводу автоматичних ліній і машин у відкрите акціонерне товариство».

Проаналізуємо фінансову стійкість ПАТ «Завод Палмаш» на базі коефіцієнтного підходу. Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Положенням «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації», затвердженим Наказом Мінфіну України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. № 49/121, визначено лише чотири коефіцієнти фінансової стійкості, хоча практикою доведено доцільність брати не менш як сім.

Важливим показником, що характеризує фінансову стійкість підприємства, є вид джерел фінансування матеріальних оборотних коштів.

1) Коефіцієнт фінансової автономії розраховуємо по формулі (1):

$$\text{Кавт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Усього джерел засобів}} \quad (1)$$

$$\text{Кавт. 2015 р.} = \frac{18144}{23491} = 0,77. \quad \text{Кавт. 2016 р.} = \frac{13916}{21443} = 0,65.$$

$$\text{Кавт. 2017 р.} = \frac{12900}{24311} = 0,53.$$

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що коефіцієнт фінансової автономії, хоч і знизився на кінець аналізованого періоду до значення 0,53, але ж він відповідає нормативному значенню > 0,5.

Керівництву підприємства ПАТ «Завод Палмаш» необхідно звернути увагу в подальшому на забезпечення стабільності цього коефіцієнту та його зростанню.

2) Коефіцієнт фінансової залежності розраховуємо по формулі (2):

$$\text{Кф.з} = \frac{\text{Усього джерел засобів}}{\text{Власний капітал}} \quad (2)$$

$$\text{Кф.з. 2015 р.} = \frac{23491}{18144} = 1,3. \quad \text{Кф.з. 2016 р.} = \frac{21443}{13916} = 1,54.$$

$$\text{Кф.з. 2017 р.} = \frac{24311}{12900} = 1,89.$$

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що на кінець аналізованого періоду відбулося зростання коефіцієнта фінансової залежності в динаміці. Це означає збільшення частини позикових коштів у фінансуванні підприємства ПАТ «Завод Палмаш», тобто підприємство

Таблиця

Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Завод Палмаш» за 2015-2017 рр.

Показника	Нормативне значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2016 р.	2017 р.
Коефіцієнт фінансової автономії	> 0,5	0,77	0,65	0,53	-0,12	-0,12
Коефіцієнт фінансової залежності	2	1,3	1,54	1,89	0,24	0,35
Коефіцієнт фінансового ризику	≤ 0,5	0,3	0,54	0,89	0,24	0,35
Коефіцієнт маневрування	> 0	0,44	0,29	0,33	-0,15	0,04

втрачає фінансову незалежність. Підприємство фінансується за рахунок власних коштів, короткострокових позик та кредиторської заборгованості.

3) Коефіцієнт фінансового ризику розраховуємо по формулі (3):

$$K_{ф.р} = \frac{\text{Залучені засоби}}{\text{Власний капітал}} \quad (3)$$

$$K_{ф.р. 2015 \text{ р.}} = \frac{106 + 0 + 5241 + 0}{18144} = 0,3$$

$$K_{ф.р. 2016 \text{ р.}} = \frac{124 + 0 + 7403 + 0}{13916} = 0,54.$$

$$K_{ф.р. 2017 \text{ р.}} = \frac{144 + 0 + 11297 + 0}{12900} = 0,89.$$

Як видно із розрахунків, на кінець аналізованого періоду відбулося зростання в динаміці коефіцієнту фінансового ризику. Це свідчить про посилення фінансової залежності підприємства ПАТ «Завод Палмаш» від зовнішніх інвесторів та кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості.

Підприємство не має довгострокових кредитів банків, податкових зобов'язань, інших довгострокові фінансових зобов'язань тому розраховувати коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел та коефіцієнти структури довгострокових джерел фінансування не має сенсу.

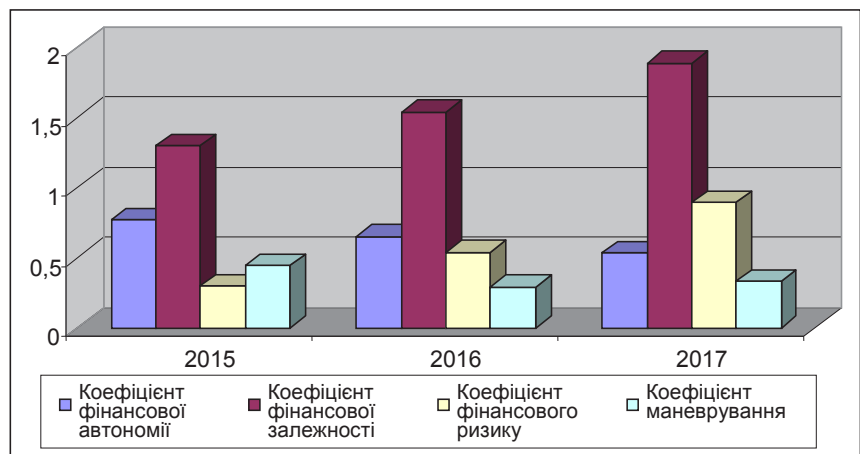
Проведений аналіз свідчить про те, що підприємство ПАТ «Завод Палмаш» не користується довгостроковими вкладками та позичками. В економічно розвинених країнах підприємства дуже широко користуються довгостроковими інвестиціями. Тому, для більш ефективної роботи підприємства необхідно проводити роботу по залученню довгострокових вкладень та позичок, за рахунок яких можна збільшити прибутковість заводу.

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Завод Палмаш» за 2015-2017 рр. дозволяє говорити про нормальну фінансову стійкість підприємства, тому як коефіцієнт фінансової незалежності більше нормативного значення 0,5, що є привабливим для інвесторів та кредиторів.

Необхідно також відзначити, що наявність запасів в розмірах, які не можуть бути забезпечені власними оборотними коштами, свідчить про їх зайву концентрацію на підприємстві. Додатковий аналіз причин такого стану дозволить не тільки скоротити надмірні об'єми запасів, направивши кошти, що вивільняються, на актуальні потреби фінансування підприємства, але і тим самим нормалізувати і збільшити запас стійкості фінансового стану підприємства ПАТ «Завод Палмаш».

Тому при управлінні підприємством увагу в першу чергу необхідно зосередити на фінансовій діяльності, раціональному і ефективному використанні всіх грошових ресурсів, чому, зокрема, може сприяти автоматизація управлінської бухгалтерської діяльності.

Висновки. На основі розрахунку можна зробити висновок, що в 2015-2017 рр. фінансову нестійкість підприємства можна вважати нормальною (припустимою), тому як величина короткострокових кредитів та позикових коштів не перевищує сумарної вартості виробничих запасів та готової продукції. В 2017 р фінансова нестійкість є неприпустимою та відображає тенденцію до суттєвого погіршення фінансового стану, бо короткострокова кредиторська заборгованість збільшилась приблизно у 2 рази. Для підвищення фінансової стійкості підприємства на основі трендового аналізу було здійснено прогнозування доходів та витрат підприємства на 2019 р., за результатами прогнозу складено звіт про фінансові результати діяльності

Рис. 1. Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості за 2015–2017 рр.

заводу. В результаті прогнозування підприємство ВАТ «Завод Палмаш» достигло позитивного значення чистого прибутку в розмірі 4517,64 тис. грн. На базі складеного звіту про фінансові результати, спрогнозовано запас фінансової стійкості підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артеменко В.Г. Аналіз чинників, що впливають на фінансову стійкість організації. Економіка і управління. 2006. № 8. С. 95.
2. Верхогляд В. Аналіз фінансового стану підприємства на підставі фінансової звітності. Практичне керівництво «Фінансова звітність». Баланс. 2002. № 11 (396). С. 43.
3. Грачев А.В. Організація і управління фінансовою стійкістю. Фінансовий менеджмент. 2004. № 1. С. 144.
4. Білик М.Д. Аналіз фінансовій стабільності і стійкості підприємства. Довідник економіста. 2004. № 1. С. 96.
5. Овчаренко Р. Інформаційне забезпечення та методика оцінювання фінансової стійкості підприємства. Банківська справа. 2001. № 4. С. 59–61.
6. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. Фінанси України. 2005. № 1. С. 113–117.